

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Illustrerad nyaste Söndagsmagasin.

(No 9.)

C. Petersens Lith. Inv. i Göteborg

No 27.) Utkommer hvarje Söndag kl. 7 f. m. Göteborg d. 7 Juli. 1850. Pris för år: 4 1/2, för halft år 2 1/2 Rdr. bko (IV årgången)

DOMINIKANER-KYRKAN I WIEN.

Från Gatan.

Roman af förf. till "Saaledes forholdet det sig".

Öfversättning från Danskan.

(Forts. fr. N:o 26.)

En hvar talar om hvad honom ligger på hjertat. En ung, vacker och sjäfull dame, återkommit från ett besök i en småstad, berättade mig, att hon varit nödsakad att lägga sig på landthushållningen, för att tillfredsställande kunna besvara det första spörsmål, hvarmed stadens damer vanligtvis gjorde henne den äran: "Nå, lilla fröken, hur går det med korfvarne?"

Då betjenten kom med thebrödet, öfvergif frun de förlofvade, för att sluta sin rond, och öfverlemnade således de älskande i en ostörd njutning af deras kärlek och thevattnet.

I det nästa rummet hade de unga damerne församlat sig, och konversationen fördes med en otrolig färdighet, vid ackompanjemang af de slamrande thekopparne. Då ingen herre fanns i närheten, var konversationsthemat hvarken konst eller toalett, men naturligtvis det enda naturliga, det enda intressanta, det enda, som är värdigt att öppna en ung flickas korallröda läppar — kärlek. Och detta ämne blef varieradt på det mest förtrollande sätt; den ena historien aflöste den andra, och blef berättad med all den elegans, som unga flickor, och endast unga flickor, förstå.

Men hör, Emelie, yttrade ändtligen en liten fröken, ännu ganska upprymd af ett besynnerligt snitt på en af våra mest fäterade bal-damers klädning-lif, huru hänger det tillsammans med den historien, som i går berättades hos kommandör Falks? Men du var ju der, Gine, vidblef hon, då Emelies blick just icke uppmuntrade henne till fortsättning, jag kan icke rätt minnas huru det var —

Ja, sade Gine Fressneuil, som icke brukade blifva försagd; det var så, att en ung herre, för någon dag sedan, hade öfverfallit dig midt på Östergade med en stormande kärleksförklaring, och begagnat sig af din rädsla, till att knipa din portfölj från dig, hvarefter han sprang sin väg.

Gud, hvad säger du? — Det var dock förskräckligt — är det verkligen sandt? Sålunda stormade frågorna fram på den förvirrade Emelie, hvilken så när kommit ur koncepterna, genom att se denna sin hemlighet till spillo gifven. Men hon tvingade sig, och svarade i ogenerad ton:

Huru kunna dock människor finna på en sådan dikt. — Jag tappade min breffportfölj i förgårs, då jag gick ned från Holms, och dagen efter, sedan jag insatt den i tidningen, kom en ung man, herr Bearn, hit med den. Det är hela saken. Nej, sådana äfventyr upplefva vi icke i våra dagar.

De unga damerna satte upp olika ansigten, somliga tviflande, och somliga långa. Fröken Gine beredde sig just till några anmärkningar, då de blefvo störda af flere bland det öfriga sällskapet, som nu kommo in, ibland desse Wilhelm och Felix. Den sednare gick förlägen, med en rädd och sökande blick; men då hans ögon träffade Emelie i klungan af damerna, försvann plötsligt hans försagdhet, och han närmade sig med en lätthet och ett småleende, som till och med en *habitué* skulle missunnat honom.

Hvem är den unga herrn som kommer der med sine små söta mustascher? frågade en af de tviflande fröknarne, hastigt hviskande.

Han hetter Bearn, sade Emelie, men ögonskenligt förlägen, under det Gine växlade en begriplig blick med den lilla muntra fröken. Emelie såg det och blef indignerad; hennes första tanka var att gifva Felix ett mottagande, som skulle hafva varit tillräckligt, för att alldes beröfva honom den temligen suffisanta minne, hvarmed han helsade på henne, och som nu, då Gines historia lätit henne ana, att han hade varit oförsigtig, i högsta måtto misshagade henne. Men det var för många vänner tillstädes, till att det kunde falla henne in att gifva sin naturliga känsla luft; derjemte måste hon ju lämna sig på den, som förut gjort henne förlägen. Hon tvingade sig därför, och då det yppade sig en möjlighet för henne att kunna uppväcka afund, derigenom att hon lät Felix briljera, gick hon till den motsatta ytterligheten; och i det hon helsade honom med ett famlert leende, och till och med, till damernes förvåning och Felix's gränslösa hänryckning, räckte honom sin hand, sade hon:

Det var skada, att Ni icke kom två minuter för, så skulle Ni fått höra hvad man berättar om er i staden. — Gine, får jag föreställa dig herr Bearn, — fröken Fressneuil.

Felix bugade sig mycket sirligt, i det han öfvervägde, om han skulle försäkra fröken, huru mycket det fegnade honom att göra hennes bekantskap, o. s. v.; men då han beständigt var van vid att sluta en sådan försäkran med en eller annan ädelmodig proposition, såsom, att köra ut till Alleenberg och betrakta naturen, eller gå öfver på ön, för att intaga några glas punsch, och här icke kunde bli fråga om dylika landliga nöjen, fann han riktigast att lemna alla glädjeyttringar, och i stället därför, vände han sig till Emelie och förklarade henne, huru litet han brydde sig om hvad folket i staden berättade. Men plötsligt blef hans tal stammande — och han frammumlade endast några serskilda afbrutna ord. De unga damerna vaxlade ögonkast med hvarandra och började hålla sina näsdukar i beredskap, i händelse det skulle blifva alltför nöjsamt. Emelie blef förundrad och ville hjälpa Felix, emedan hon icke unnade sine vänner att skratta på hans bekostnad. Men han låtsade sjelf icke märka något, och afbröt henne, i det han, på sitt osammanhängande sätt fortsatte:

Nej det är som jag säger, världen är ond. — Men galen är den, som bryr sig derom — när man är lycklig och icke slagen med blindhet. — Världen är så skön, så förtjusande, — tidsåldern liberal och moderne guldolige.

Och hans flammande blick, som under allt detta hade hvilat på Emelies skuldra, upplyste nu damerna tillräckligt om orsaken till hans distraktion. — Emelie rodnade änja upp till tinningarne, bet sig i läppen, och då just nu några af de äldre damerne inkommo i rummet, reste hon sig upp och gick emot dem. De unga flickorna hviskade sins emellan och småskrattade; men Felix, som ingenting märkte, vände sig mycket förnöjd mot Wilhelm, som hade roat sig åt den förutgångna scenen, och sade:

Du, här är aldeles icke styft, det blir mycket treffligt. Och hvilken hals sedan!

Herr Jespersen hade medföljt de äldre damerne, kandidaten med sin käresta likaledes. Man förmerade nu en ny krets, och af herr Jespersens tillfredsställda anletsdrag var tydligt att förutse, att ett estetiskt oväder hotade församlingen. Det varade heller icke många minuter, innan han, utan någon synnerlig anledning, ryckte fram med den oroande underrättelsen, att den nyare tiden hade sett förattare framträda, som, långtifrån att lägga i dagen den aktning för upphöjda och ädla känslor, som man dock med rätta kan fordra af debutanter, i stället söka att persiflera allt hvad som både är och bör vara för hvar människa heligt.

De äldre damerna funno detta i hög grad betänkligt och uttalade lifligt deras harm; de yngre deremot låtsade icke hafva lemnat någon uppmärksamhet åt herr Jespersens framställning, men snarare att hafva all sin uppmärksamhet spänd på Felix, som smygigt sig bort bakom Emelies stol, der han med mycket deltagande frågade henne: om hon icke befann sig väl, om hon frös, o. s. v., och såg temligen obestämd ut, då hon icke gaf honom något svar, men svepte sig tätare in i sin schal, och talade med sine grannar.

Herr Jespersen var icke rätt nöjd med sitt auditoriums uppmärksamhet, men tänkte emellertid på att fångsla det genom att frimodigt anföra det dristiga påståendet, att moralen i hvarje verk bestämdt borde framträda med sanningens förtjusande kraft såsom diktarens egen mening, hvilket han nu började motivera i väl valda ord och förträffligt afrundade satsar. Men kandidaten, som under det förra samtalet hade varit upptagen med att kyssa sin fästmö, lät honom icke länge njuta af glädjen, att — höra sig sjelf tala; ty han var sjelf salongestetiker, ja tvänne gånger i veckan höll han till och med föreläsningar öfver Shakspeare för sin fästmö och hennes intimaste väninnor, hvilkas litterära uppfostran han hade åtagit sig. Han tystade därför på sin fästmö, som höll på att tillhviska honom några kärvänliga ord,

och satt nu med spänd uppmärksamhet icke alldeles olik pikadoren, som väntar att tjuren skall blottställa sig, för att kunna gifva honom ett dödligt sår; men, till hans hemliga förtrytelse, ville ödet, att herr Jespersen skulle vara af samma skola. Då denne emellertid hade docerat en stund, och i den allmänna tystnaden sett ett omiskänneligt tecken på enstämmigt bifall, blef han försonligare, och yttrade godhetsfullt, att han dock icke totalt ville fördömma hvarje verk, som saknade den stränga moralens stämpel. Nu andades kandidaten slutligen fritt, och med hög och tydlig röst nedlade han sin protest.

Jag fordrar, sade han, en sun, blygsam och anständig lefnads-åskådning hos hvar och en, hvilken vill uppträda som författare, jag fordrar, att den bestämt uttalas, ja jag fordrar, att den på dramats och romanens gebit skall uppträda personifierad. Hela den nyara franska litteraturen är förkastlig, vidblef han, i det han såg sig om med värdighet; ty hvar man vill slå upp, träffar man på ställen, som endast tillkommit för att nödgå den unga flickan att rodna. Sjelfva de böcker, som i denna litteratur äro skrifne i moralisk syftning, äro fördömlige

För exempel? afbröt Wilhelm honom.

För exempel, "die Geheimnisse von Paris". Här finner Ni skildringar af laster, som den unga flickan icke vet existera; här äro scener, som hon icke kan läsa högt; och då Ni kanske icke tror, att jag läst dem, vill jag nämna för er den scen, hvarest "die Eule"—

O, sade Wilhelm, för min skull skall ni icke nödgå damerna att hålla för öronen; jag tror obetingadt, att Ni har läst den, och till och med på tyska språket.

Skall det vara en qvickhet, så får jag göra er uppmärksam på, — begynte kandidaten, men Wilhelm hade vänt hon ryggen och var redan inne i det andra rummet. Han måste åtnöjas med att förklara sin fästmo, att det var en ganska platt anmärkning, den herrn hade tillåtit sig; men att han, om icke samme herre bortgått, hvilket han emellertid medgaf var det klokaste han kunde göra, skulle hafva underrättat honom, huru usel denna lust att jaga efter infall i och för sig sjelf är. Fästmoen lugnade honom med några af dessa söta ord, hvilka vi alle, som varit förlofvade, kunna utantill, men som vi icke berätta, då desse just äro den väsentligaste pointen i vårt frimureri. Deremot kunna vi omtala, utan att kallas indiskretta, huruledes hon med sin liljevita hand klappade hans af billig förtrytelse bleka kind, samt kysste honom med all den oskyldiga öppenhet, som i våra bildade tider hörer till goda tonen. Kandidaten rättade der-

efter på sina glasögon, som, vid den älskades kärlekstecken, hade kommit i något olag, städade sitt hår m. m. och vände sig åter till sitt auditorium.

Men herr Jespersen hade icke lemnat tiden obegagnad, så att kandidaten fann honom i besittning af valplatsen och inne midt uten lika så lärorik som underhållande afhandling om det erotiska elementet i ett romantiskt epos, betraktadt från den kristliga ståndpunkten. Orden flöto behagligt öfver läppen, och han ville just börja, att med flera exempel, hämtade från åtskilliga länders litteratur, bevisa sin sats, då kandidaten ryckte fram och tilböd sig att bevisa det motsatta; men denna gång vek kanslisten icke, tvertom citerade han dristigt. Kandidaten utvecklade sin kännedom af Shakespeare; kanslisten äfvenså; talade med säkerhet om Fallstaff och om det sjelfsväldiga, och gick derefter öfver till de nyare engelska författarne. Härvid syntes kandidaten icke befinna sig synnerligen väl; dock förlorade han icke sin hållning, men manövrerade så länge med Japhet, der "einen Vater sucht," till dess han fann tillfälle, att med ett våldsamt språng falla herr Jespersen i flanken med skalden Hafiz, hvarvid han nödgade honom att öfvergifva denna skärmytsel med citater, och att retrera bakom sine teoriers förskansningar. Nu först nådde striden sin kulminationspunkt. Hvilken duglighet utvecklades icke på båda sidor; hvilket studium, hvilken svada, hvilken dialektik. Kandidaten betjenade sig ofta, med utmärkt lycka, af ordet premitivitet; men herr Jespersen vann alla de äldre damernes hjertan med sin objektiviserande omedelbarhet; — ja, om icke hans moralitet hade varit upphöjd öfver allt tvifvel, kunde en viss man, som vi dock icke vilja nämna, haft billig orsak till fruktan; ty hans frus hänryckning steg till den ytterlighet, att hon yttrade till en väninna: Nej, Nicke, jag är aldeles förlorad — det är aldeles som jag läser Tidningarne.

De unga damerne tycktes emellertid icke känna ett så högt intresse för litteraturen eller den sammans bevakare; åtminstone hade de delat sin uppmärksamhet emellan diskussionen och deras inbördes förtroliga meddelanden och utväxlingen af deras olika idéer om hvilken form af kappor, som denne vinter skulle bli den herrskande. Felix hade flere gånger frågat Emelie, om det icke snart tog slut; men hon kände sig icke uppfordrad, att inlåta sig med honom, och svarade honom derföre temligen kort. Hans humör började ge vika, han satt orolig på sin stol, tøjde på sina handskar, trummade på sin hatt, korteligen, visade alla möjliga tecken af otålighet, men då intet hjälpte, utstötte han till slut en resignerande suck och gungade sig tillbaka på stolen.

Men vid denna rörelse kom han att kasta en blick i den midt emot hängande spegel, och uppdagade här den lilla skrattsjuka frökens ansigte, som tydligen bar uttrycket deraf, att hon haft roligt af alla hans rörelser.

Hon ser just icke estetisk ut, hon, tänkte Felix, låtom oss två roa oss i kompani.

Såsom inledning härtill nickade han glädtigt mot hennes spegelbild, och sade henne så tydligt, som det var honom möjligt att moraliskt uttrycka sig, att om hon nu endast ville passa på i spegeln, skulle han söka att upplifva den torra diskussionen, och gifva den en mera dramatisk svängning. Den lilla fröken sneglade till sidan, om någon observerade henne, men då alla hade sin uppmärksamhet vänt åt annat håll, lät hon åter sin blick hvila på spegeln. Felix kunde tydligen se, att hon gerna ville roas, och då han icke genast visste något bättre, tog han sin tillflykt till den väl bekanta komedi, som endast fordrar två händer och en näsduk, och som han i sin skoltid så ofta utfört under fritimmarne, till sine kamraters fulla tillfredsställelse. Här underlät den icke heller, att göra sin verkan; den lilla fröken var halfqväfd af skratt, och kunde icke underlåta att meddela sin glädje åt sin granne. Detta generade icke Felix; tvertom hans dockors gestikulationer blefvo allt lifvigare och lifvigare. En tredje dame fick del af skuggspelet, och nu var det omöjligt att längre hämma skrattlusten. De docerande herrarne blefvo förtrutna öfver detta flinande, och talade högre; men Felix lät beständigt affekten stiga hos sine två personer, så att skrattet fortsattes. Och då han slutligen, uti ifvern med sine karekterers genomförande, gick från pantomimens gebit öfver på melodramets, och lät dem uttala sig i välklangande artikulationer, såsom: ohe, hiup, q q q r r r s z o. s. v., blef det öfriga sällskapet plötsligt uppmärksam på spelet, och brast ut i ett så våldsamt skratt, att vidare föreläsning förbjöd sig af sig sjelf.

Ni roar er, tror jag sade slutligen Emelie, ganska muntert, under det Felix, något förlägen, tog kostymerne af sine aktörer och handskarne på.

Tillgif, fröken, stammade han, det kom deraf — att jag var rädd för att gäspa högt, då jag tillförne hade hört allt hvad här blifvit sagt, det vill säga allt hvad herr Jespersen haft den godheten att säga. De andre hafva kanske aldrig hört det förr, och då kan det ju vara mycket roligt, men jag — icke sant, vidblef han, i det han med en godmodig nick vände sig till herr Jespersen — det var ju det samma, Ni sade mig förhåne afton, då vi voro på rummet — Ni minnes väl — hos Olof Husar.

Herr Jespersen blef förlägen, rättade på sina glasögon och såg ytterst obehaglig ut. Kandidaten var uppbragt öfver det otidiga afbrytandet, och yttrade något om pojkestreck; men Felix hörde ingenting deraf. Han hade nemligen följt Emelie, som af fruktan för en scen, straxt uppstått och med de yngre damerne gått in i salen och öppnat pianot.

(Forts.)

Regeringen i Förenta Staterna och slaffrågan.

En af Förenta Staternas viktigaste frågor, och af hvars lyckliga lösning kanske unionens framtid är beroende, är sedan fyra månader redan ett föremål för kongressens behandlingar: det är slafveriet och dess utvidgning eller inskränkning i de nya staterna. Minoriteten är för slafveriet och har kongressens Freesoilers och Abolitionisterna till bundsförvandter, hvilka försöka att hindra hvarje beslut, så länge de hafva det hopp, att derigenom ernå deras afsigt och att tvinga de andra till eftergifvenhet. De södra representanterna hota med en skiljsmessa från de

andra, i fall deras påståenden icke skulle erhålla tillfredsställande bistånd af kongressen; det oaktadt behöfver man icke hysa någon allvarsam fruktan, att de åtskilliga södra staterna skulle ingå på någon skiljsmessa från unionen. Således har nordra Carolina häftigt motsatt sig södra Carolinas politik och denna stats deputerade hafva uttalat den mening, att blifva unionen trogne under alla omständigheter. Det samma kan man säga om Texas, som icke har något intresse af ett omätligt utvidgande af slafveriet och som det endast är angeläget att draga bafolkningen till sitt stora gebit, hvilken de endast kan vänta sig från Europa och de nordra staterna. Äfven Kentucky har redan yttrat sig mycket

moderat och det samma kan väntas från Tennessee, som hufvudsakligen endast med fördel kan odlas och befolkas af hvita. Liknande förhållanden visa sig i Missouri. Här har slafveriet allt mer och mer gifvit vika för fria hvita, och den tidpunkt är icke aflägsen, då det knapt finnes någon slafstat. Delaware är nu blott en slafstat till namnet och följer Newyorks och Pennsylvaniens politik. Webster gör därför den mycket riktiga anmärkningen, att under dessa omständigheter vore en fredlig skiljsmessa omöjlig, endast en revolution kunde inträffa. Men hvad det kunde vara att vänta af denna, låter sig lätt tänka: Abolitionisterna från norden skulle icke blygas för att beväpna negrerna i söder mot deras herrar och att förvandla södern till en öken.

John Collamer,
Generalpostmästare.

Zachary Taylor,
Förenta Staternas i Nordamerika president.

George H. Crawford,
Krigssekreterare.

W. M. Meredith,
Skattmästare.

Thomas Ewing,
Sekref. för det inre.

John M. Clayton,
Statskansler.

W. H. Preston,
Marinsekreterare.

Reverdy Johnson,
Generalprokurator.

Det är därför, såsom södra staterna själva upprepat, att de södra Ultras hafva helt och hållet hyst en falsk inbillning, om de ställa Södern som ett helt emot Norden. Derpå är icke att tänka och det var därför att vänta, att man skulle ingå på en bemedling, sådan som den af Bell i en kompromiss blifvit framlagd. Så länge och hårdnackadt man än bekämpade det förslaget, att nedsätta en komité till dess pröfning, så har dock denna slutligen blifvit vald med Henry Clay till president. De kompromissförslag, som han förelagt senaten, äro af följande innehåll: 1) Californien upptages såsom stat med sina nuvarande gränser i unionen; 2) Nymejico och Utah erhålla territorialregeringar, utan att det, med afseende på slafveriet, fastställes något; 3) med afseende på Tejas blifver den rättighet erkänd, att denna stat, så snart en tillräcklig befolkning är för handen, delas i fyra stater, med eller utan slafveri, allt efter som innevånarna önska det; 4) gränsen mellan Tejas och Nymejico skall regleras efter en särskild kongressen förelagd plan; 5) rättigheten för de södra staterna att erhålla deras flyktade slafvar utlevererade tillerkännes uttryckligen; 6) slafhandeln i Columbias gebit afskaffas.

Emellertid försämrar sig regeringens i För-enta staternas ställning dag för dag, och det har till och med blifvit inlemnadt en skrift till senaten af en whigledamot, i hvilken skrift det bestående kabinettets oduglighet öppet uttalas och hvars förändring på det bestämdaste fordras. Kabinettet har redan länge innehaft en dålig ståndpunkt, men hållit sig, oaktadt alla angrepp, stödjande sig på general Taylor, men hvilken, efter det sednaste steget för sin personliga tillgifvenhet för sitt kabinetts ledamöter, säkert kommer att öfver allmänna stämningen och folkets vilja. Vi återgiva här ledamöternas porträtter jemte presidenten Taylors, hvilken utom sin lysande militära bana, som berömligt slutade med triumfen i Buena-vista och Monterey, äfven blifvit bekant genom sitt misslyckade försök att bilda ett nytt politiskt parti efter sin lösen "*rough and ready*". — Denna omständighet har han att tacka för sitt utnämmande till president. För närvarande herrska andra åsikter om honom än vid tiden för hans val, och hans "politiska" icke-indblandning i utrikes nationernas förhållanden har för en stor del beröfvat honom sin kredit.

Regeringens ledamöter höra samtliga till Whigpartiet. John M. Clayton är presidentens högra hand och författaren till Taylors "första budskap" hvilket torde vara våra läsare bekant, äfvensom den, genom honom föranledda förvecklingen i anledning af franska gesanten Poussin.

Slaget vid Leipzig.

(Forts. fr. N:o 26.)

Sedan Napoleon utdelat de sista befallningarna, lemnade han sin boning, steg till häst och red in i det inre af staden, för att taga afsked af konungen af Sachsen. Redan då nämde kanondundret och smattrade gevärselden i några förstäder och ännu dröjde Napoleon hos den kungliga familjen. "Ni har gjort nog," sade den kungliga gubben till honom, "och det skulle vara att drifva ädelmodet för långt och blottställa er person, genom ännu några minuters qvadröjande, för att trösta oss!" — "Jag ville icke lemna er förr," svarade Napoleon, "än fienden kommit in i staden. Jag var er skyldig denna gård af tillgifvenhet. Men jag ser, att min närvaro endast ökar ert bekymmer och jag begifver mig nu härifrån. Mottag mitt farväl. Huru det än går, skall Frankrike återgälda den vänakapsskuld, som jag har ådragit mig hos er!"

Vid konungaboningen afskedade Napoleon det Sachsiska gardet, och skildes från det med dessa ord: "*Adieu, braves Saxons!*" och red tvärt öfver torget till den inre Rannstättporten, som nu icke mera finnes. Redan här kunde han öfvertyga sig om det fastliga virrvarr, som rådde på alla stadens gator. Den inre Rannstättporten var så helt och hållet uppfylld, att kejsaren nödsakades återvända. Han red steg för steg upp åt Fleischergatan, Klostergatan, Burg- och Slottsgatorna och ut genom inre Petersporten. Här vände han sig åt venster och uppmuntrade de soldater, som kommo från Ross-platsen och gjorde mine till flykt. Derpå vände han om, red förbi slottet till Rannstädter-stenvägen, men också här herrskade en ofantlig förvirring, och han såg sig åter nödsakad att vända sin häst. Han red nu öfver slagartorget till Hahnrei-bryggan och derifrån genom Naundörfchen på Rannstädter-stenvägen, på hvilken det icke utan våld banades väg för honom. Tålig följde han derpå strömmen till Lindenau, gjorde halt och anställde officerare, till fasttagande och samlande, på en punkt, af de soldater, som svärmade omkring i oordentliga massor. Sedan begaf han sig till qvarnen i Lindenau och dikterade en skrifvelse till Macdonald, deruti han åt honom uppdrog öfverbefälet öfver samtliga arriergarderna och ålade honom att hålla sig i Leipzig så länge som möjligt, eller åtminstone till dagens slut. Efter att denna förrättning var fullgjord, öfvermannades kejsaren af trötthet, och han insömnade så hårdt, att han icke väcktes af det buller, som förorsakades af de tätt vid fönstret förbitagande massor eller af det från Leipzig skallande kanondundret.

Kejsarn af Ryssland och konungen af Preussen, hvilka tidigt inträffat från deras hufvud-
 kvarter, redo omkring på en del af gårda-

gens slagfält och begafvo sig derpå i närheten af Thonberget, hvarest fursten af Schwarzenberg redan höll.

Det var klockan 8 och de Förbundne stodo öfver allt färdiga till slagets förnyande, då den försvinnande dimman lät dem se den franska härens återtag. Tillika visade sig konungens af Sachsen utskickade och Leipzigs magistrat med bön att skona staden; och franska parlamentärer med anhållan om vapenstillstånd, som de sade, för att underhandla om stadens öfvergifvande, men i grunden för att blott vinna tid till en ostörd afmarsch. Så mycket mera fordrade de förbundne monarkerna ögonblickligt och obetingadt öfvergifvande och rustade sig till storm. De kunde efter så stora ansträngningar och uppoffringar icke låta segrens frukter gå sig ur händerna, och, om än Leipzig förfördelades, icke skona en fiende, hvars hårdnackethet endast gaf vika för omöjligheten att längre kunna göra motstånd. Alla franska kårer, som ännu vid Zweinaundorf, Volkmarisdorf och qvarnen ville göra motstånd, angreps med sådan kraft, att de i vild oordning flyktade genom förstäderna. Häftigast var stormningen der, hvarest Benningens framträngde mot Grimma och Nordhären öfver Reudnitz mot den närliggande porten. Med samma beundransvärda tapperhet, med hvilken fransmännen förra dagen hade kämpat mot de Förbundnes öfvermakt, försvarade de nu staden. Då Bülow rustade sig till angrepp på Leipzigs östra förstäd, lät Blücher genom ett tolpundigt batteri på hög-
 ra Parthastranden bana honom väg till venster. Liktidigt förnyade Sacken med våldsamt stormningen mot den Halleska porten. För-gäfvades. Det tappra fotfolket smälte fruktansvärdt samman af elden från de i porten uppstälde kanonerna och de bakom murarna sig döljande tiralljörer. Den minsta plats, hvarje blott hållbar punkt måste öppnas med bajonetten och motståndet ökades med hvarje nytt steg, som gjordes af de Förbundne. Kärnan af den Langeronska kåren, uppehållen genom brist på öfvergångsmedel och derjemte till det yttersta utmattad, blef, då det slutligen kom till fäktning, tillbakalagen med förlust. Då dref det betydelsefulla "Framåt!" dem å nyo fram och alla störtade, drifna af detta rop, på Parthabryggan, intog denna och inträngde på förstädens gator. På det staden emellertid icke skulle komma i brand, förböd Blücher att kasta granater in i densamma, med det människovänliga yttrandet: "Der inne bo människor, som tänka lika med oss, och det vore grymt att tillfoga dem ett lidande, som de icke hafva förtjent!"

(Forts.)

Potatissjukan.

Sedan fem år har potätan, denna så viktiga frukt, som öfverförd från nya till gamla världen och der blifvit hemmastadd, hemsökts af sjukdom, hvars orsak är oss lika så litet bekant som vi hittills besitta något tillförlitligt läkemedel deremot. Potätan har genom dess utbredda odling vunnit en sådan bety-

denhet för hushållningen i allmänhet och för de fattigas hushåll i synnerhet, att en företeelse, som sätter den framtida odlingen af denna frukt i fråga, på det kännbaraste måste ingripa i allas intressen. — Hvad blir det af oss, när vi icke hafva potäter? Det är för många en fråga, uti hvilken den tysta försvillan öfver det nära förestående tillståndet af det gräsligaste elände, den djupaste jemmer uttrycker sig. Att gifva ett svar på en dylik fråga, vågar det upphöjda förståndet aldeles icke, ty den tanken, att den befärad möjligheten kunde inträffa, är alltför faslig till att våga ana.

Potatissjukan har spridit sig öfver största delen af Europa och det icke småningom, utan den utbröt nästan liktidigt och med samma häftighet i de olikaste nejder och länder. Den visade sig som en okänd gäst, som en främmande sjukdom, hvilken utan medlidande fordrar sitt offer, som icke kan värna sig. Dess väsen är potatisplantans förstöring genom sjukliga symptom på bladen och stänglarna, äfvensom förstörandet af fruktknölarna medelst en kemisk process, som liknar förrotelse eller och är det i verklighet. I början af sjukdomen visar sig nemligen först en ovanlig färg på enkla ställen af bladen och stänglarna, hvarigenom dessa snart vissna och helt och hållet dö ut. Likaledes erhålla rotknölarna bruna fläckar på skalet och i köttet, som efterhanden börjar vätska sig och upplöser hela frukten, så att den blir otjenlig till människors och djurs föda och öfvergår slutligen till en rutt, illaluktande massa. Till och med i åkern, der de vuxit, visar sjukdomen sig på knölarna. Men den tilltager och meddelar sig åt de friska, om dessa sedan blandas med de sjuka. En massa skrifvande pennor hafva varit i rörelse genom potatissjukans företeelse och denne litteraturgren är ganska betydande och omfattande. Men huru det än blivit taladt och skrivit om detta föremål, huru mångfaldiga hypoteser uppställda, huru många slags försök gjorda, så kunna vi icke berömma oss af något tillfredsställande resultat, lika litet med afseende på sjukdomens uppkomst som dess afvärgande. Noggranna iakttagelser hafva uttrödt, att det på sjuka blad och stänglar äfvensom i angripna knölar finnes svampar som parasiter. I alla fall kan detta blott gälla som en följd af sjukdomen; det oaktat har man åtminstone hållit dessa svampar eller mögelbildningar för orsaken till sjukdomens öfverförande från en del af växten på en annan, t. ex. från bladen till knölarna, om icke för orsaken till hela sjukdomen. Det har heller icke saknats äfventyrliga påståenden till fastställandet af sjukdomens orsaker, således skall t. ex. det stora spridandet af tändstickor hafva skulden för att vi hemsökas af potatissjukan. Djupare tänkare söka grunden till

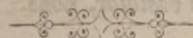
denna epidemi på förnuftigare vägar och söka förklara det deröfver sväfvande mörkret från physiologiens ståndpunkt. De antaga, att någon slags oregelbässighet i plantans näring är skuld till dess insjuknande, och räknar härtill utsädet beskaffenhet, kvaliteten, gödningen och till beredandet af jorden. Också väderleken och de elementära krafternas inflytande spela en hufvudrol i detta afseende. Åter andra menade, att sjukdomen var en följd af den öfverdrifna och vårdlösa potatisodlingen utan afvexling med säd. Växten hade urartat och sjukdomen kunde icke försvinna, förrän detta kulturfel blifvit undanröjdt och rotknölar af äkta slag blifvit på nytt införda från plantans moderland.

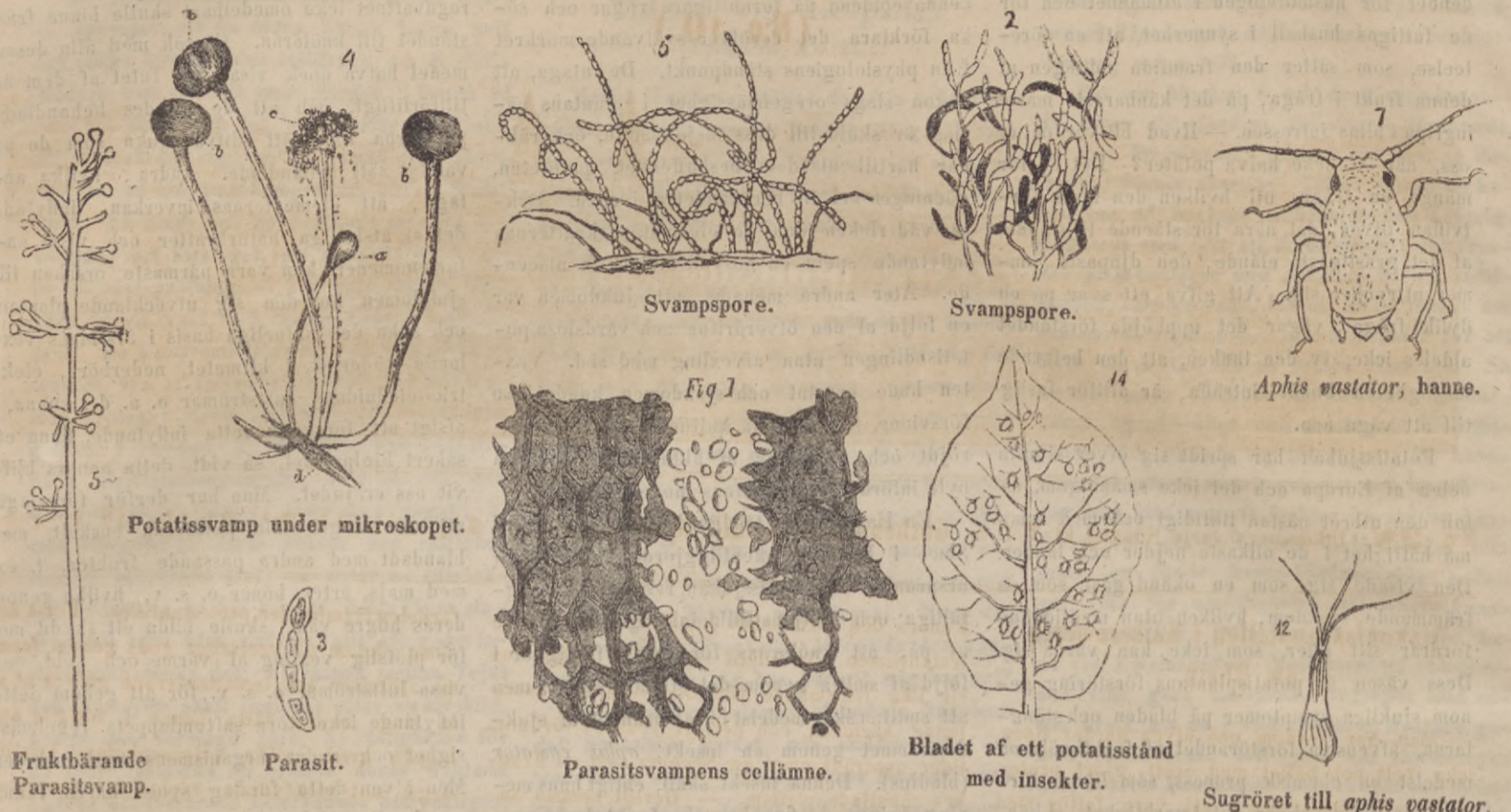
En Engländer, trädgårdsdirektören Alfred Smee i London, offentliggjorde sin åsigt af ursprunget till potatissjukan, resultatet af sorgfälliga och förtjenstfulla iakttagelser, gående ut på, att knölarnas förstöring försiggår i följd af smitta genom det sjuka ståndet; men att smittans medelst öfverförandet af sjukdomsämnet genom en insekt, *aphis vastator* (bladlus). Denna insekt skall, enligt hans mening, bringa de fina kornen af mögelsvamparna, som bildas på de smittade potatisståndens blad, direkte på knölarna, der de frambringa förödelser. Afbildningarna 7, 8, 9, 10 och 12 visa djuret, så som det synas under mikroskopet, så att 7 är den manliga *aphis vastator*, 8 den befruktade honan, utan vingar, och 9 den fullkomligt utvecklade insekten. Fig. 10 framställer djuret med inlagt sugrör underifrån och 12 är sugröret ensamt. Fig. 11 är bladet af ett potatisstånd i naturlig storlek med insekter. I fig. 1 se vi ett stycke af en sjuk potatis och 2 till 6 äro parasiter i de åtskilliga stadierna af den vegetabiliska utvecklingen tills frömodnaden. Likasom nu naturen i dess hushållning har sört derför, att icke något genom "för mycket" störes i dess jemvigt, så har den också gifvit detta lilla djur tvänne fiender, hvilka ombesörja deras förstörande, nemligen smyggetingen, *cephus* och coccinellan — (*bipunctata* och *septempunctata*) — med deras larver. Den sanna bekräftelsen af Smeeska idén får naturligtvis gå och gälla för hvad den kan, då så som sagdt svamparne icke äro orsaken till sjukdomen, utan en produkt af den samma.

Så olika som meningarna äro öfver upphovet till potatissjukan, så olika äro naturligtvis också de mått och steg som vidtagas till dess hämmande. Medan man här tror, att man, genom ett tidigt bortskärande af den gröna stängeln, kan rädda knölarna, rekommenderar man på ett annat ställe afbrytandet af de öfre topparne, för att öka rotens krafter genom återdrifvandet af saften. Eller man söjde vid kupningen derför, att stängeln icke kom att stå i lodrätt läge öfver moderknölen, men böjdes åt sidan, för att

regnvattnet icke omedelbart skulle hinna från ståndet till knölarna. Försök med alla dessa medel hafva dock visat, att intet af dem är tillförlitligt, och att de således behandlade potäterna lika lätt blifva sjuka som de på vanligt sätt behandlade. Andra, hvilka antaga, att elementernas inverkan, inflytandet af åtskilliga naturkrafter och vissa naturfenomen kan vara närmaste orsaken till sjukdomen hos den sig utvecklande plantan, och söka den naturliga basis i årstidens växlande väderlek, i klimatet, nederbörd, elektricitetsfluidum, luftströmar o. a. d., kunna, i afsigt att försvaga detta inflytande, finna ett säkert hjälpmedel, så vidt detta annars blifvit oss erbjudet. Man har derför foreslagit att icke längre odla potäterna enskildt, men blandadt med andra passande frukter, t. ex. med majs, ärter, böner o. s. v., hvilka genom deras högre växt skulle bilda ett skydd mot för plötslig vaxling af värme och köld, mot vissa luftströmar o. s. v., för att genom detta inflytande icke störa saftomloppets regelmässighet och andra organismens verksamheter. Men äfven detta förslag synes hafva funnit ganska liten framgång och efterföljd, kanske derföre, att sjukligheten lika litet derigenom undanröjdes som genom användandet af andra lika bepröfvade medel.

Man har försökt bevisa, att potäternas fuktiga röta icke är någon ny företeelse, utan att denne ständigt existerat, men att man, på grund af dess mindre omfång, mindre iakttagit densamma förr, än nu, då den genom potatisodlingens större utvidgande fallit mer i ögonen. Om det nu också medgifves, att den nu härjande sjukdomen är identisk med tidigare visade företeelser, så är dock i alla fall dess uppträdandes epidemiska häftighet något helt och hållet nytt, deruti människan måste föga sig utan att förlora tålmodet, för hvad hon icke kan afhjelpa. Men så mycket mera är tålmod af nöden, då sjukdomen till och med skall visa sig i växtens fosterland och således ett förnyande af utsädet derifrån skulle vara ändamålslost. Men deruti, att knölarnas hufvudbeständsdelar, hvilka först gifva dem värde som näringsmedel och materialier till teknisk bearbetning, och hvartill de, genom hastiga och ändamålsenliga medel kunna användas, ligger jemväl ett skäl för oss att med tålmod motse framtiden. I alla fall är epidemiens häftighet i allmänhet redan i aftagande och vi torde hoppas, att genom sorgfälligt fortsättande af odlingen och med iakttagande af alla allmänna förnuftreglor, denna kulturgren åter tör komma i sin gamla ordning och att det händanefter icke torde vara så mycket att befara af sjukdomen, om denna också i en måttligare utvidgning förblifver permanent.

Fruktbärande Parasitsvamp.

Parasit.

Parasitsvampens cellänne.

Bladet af ett potatisstånd med insekter.

Sugröret till *aphis vastator*.

Aphis vastator fullkomligt utvecklad, under mikroskopet.

Coccinella septempunctata.

Coccinella bipunctata.

Aphis vastator, hona.

Cephus i dess utvecklingsgrader.

Underdelen af *aphis vastator*.